Restaurering av Råån

Länsstyrelsen Skåne | 010-224 10 00 | skane@lansstyrelsen.se

Råån | Helsingborgs, Landskronas, Bjuvs och Svalövs kommun | HARO 94

Bild: Blockrestaurerad vattendragssträcka i Rååns dalgångs naturreservat. Länsstyrelsen Skåne.

Bakgrund

Råån och dess avrinningsområde präglas av historiska och pågående mänskliga verksamheter som har påverkat åns hydromorfologi. Det betydande jordbruket inom avrinningsområdet har lett till att strömvatten har rensats och meandrande partier har rätats som har lett till att vattendragets kontakt med svämplanet har försämrats. Flera dammar och kulvertar utgör vandringshinder för organismer som lever i och i anslutning till vattendraget. Det finns således ett betydande behov av att återställa påverkade strömvattenmiljöer och svämplan samt av att skapa fria vandringsvägar i vattensystemet. Länsstyrelsen Skåne söker därför pengar från HaV för att, i samarbete med berörda markägare och intressenter, genomföra åtgärder inom ett flerårigt projekt.

Projektområde

Rååns avrinningsområde (HARO 94) domineras av jordbruksmark (cirka 80 procent), saknar sjöar och är kraftigt utdikat. Rååns huvudfåra flyter genom en markant dalgång och den kantas på långa sträckor av betesmark. I huvudfåran mynnar ett antal mindre biflöden som rinner genom markanta bäckraviner, däribland Lussebäcken, Tjutebäcken, Tostarpsbäcken och Kövlebäcken. Huvudfåran och de mindre biflödena är starkt dikningspåverkade (med ett fåtal värdefulla undantag), medan en stor andel av de resterande bäckarna är helt eller delvis kulverterade. Den biologiska mångfalden är huvudsakligen koncentrerad till Rååns dalgång och anslutande bäckraviner, vilka rymmer limniska biotoper med höga naturvärden. Råån hyser flera skyddsvärda arter, så som flodnejonöga, grönling, id, ål samt ett mycket starkt bestånd av havsvandrande öring. I Rååns närområde förekommer även vattenanknutna fågelarter så som kungsfiskare, forsärla och strömstare.

Länsstyrelserna

Råån är utpekat som *Nationellt särskilt värdefullt vatten för fisket*, *Nationellt värdefullt vatten för naturvården* och *Regionalt särskilt värdefullt vatten*. Råån och Rååns dalgång är därtill utpekade som *Riksintresse för naturvården* och *Riksintresse för Friluftslive*t. På flera sträckor berörs Råån, Rååns dalgång, tillrinnande bäckar och bäckraviner av områdesskydd i form av naturreservat och Natura 2000-område. Staten och kommunen är stora markägare i anslutning till dalgången, vilket i kombination med den extensiva markanvändningen i dalgången gör att förutsättningarna för att genomföra åtgärder bedöms som ovanligt goda.

Orsak till åtgärder

Råån och dess avrinningsområde präglas i stor utsträckning av historiska och pågående mänskliga verksamheter som har påverkat vattendragets hydromorfologi. Huvudavrinningsområdet domineras av jordbruksmark, vilket har lett till att betydande delar av huvudfåran och dess biflöden har grävts om för effektivare avvattning. Strömvatten har rensats och meandrande partier har rätats, vilket har lett till att vattendragets kontakt med svämplanet har försämrats, att hydrologin förändrats och att transporten av näringsämnen till havet har ökat. Råån lider av bristfällig längsgående konnektivitet till följd av att dammar och kulvertar kan utgöra vandringshinder för organismer som lever i och i anslutning till vattendraget. Ett av de svåraste vandringshindren är Görarpsdammen som är belägen ca tre km uppströms mynningen. Helsingborgs stad har sökt tillstånd för att sänka dämmet och åtgärda passerbarheten. Sammanfattningsvis leder den förändrade morfologin och den försämrade konnektiviteten till att ett mer homogent och fragmenterat vattendraget med en nedsatt biologisk mångfald och med påverkade strukturer, funktioner och processer.

Fysisk påverkan i form av rätning och rensning har kartlagts utifrån uppgifter i fiskevårdsplaner. Svämplan med restaureringspotential har identifierats dels genom flygfotografering, dels genom att samköra svämplansanalyser med geodata rörande byggnader, markanvändning och höjddata.

Vad vi vill förbättra

Projektet syftar till att återställa hydromorfologin på vattendragssträckor i Råån och vissa biflöden, med särskilt fokus på åtgärdande av vandringshinder, återställning av strömvatten och återställning av funktionella svämplan för förbättrad flödesutjämning. Målet är att bidra till att nå en förbättrad status för de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna, vilket i förlängningen kan bidra till att uppnå förbättrad status för de biologiska kvalitetsfaktorerna. Åtgärderna kan förväntas bidra till att på sikt nå miljökvalitetsmålen ”*Levande sjöar och vattendrag”* samt ”*Ett rikt växt- och djurliv”*.

Planerade åtgärder och aktiviteter

Projektet *Restaurering av Råån* ska ske under sex år (med start år 2021) med fokus på *åtgärdande av vandringshinder*, *återställning av strömvatten* samt *återställning av svämplan*. Inom ramen för projektet ingår även årligen återkommande förberedande aktiviteter, nämligen *förankring av planerade åtgärder*, och *framtagande av underlag till prövningar*. Under projektår 2 tillkommer dessutom ytterligare en aktivitet (*), nämligen *planering av kommande åtgärder*.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 1 (2021):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Återställning av strömvatten
    - Råån, Gantofta övre, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block och sten. Åtgärd berör naturreservat. Åtgärdad 2021.
4. Återställning av svämplan

- Råån, Ottarp nedre, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan. Åtgärdad 2021.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 2 (2022):

1. Planering av kommande åtgärder (*)
2. Förankring av planerade åtgärder
3. Framtagande av underlag till prövningar
4. Återställning av svämplan
    - Råån, Vallåkra övre, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan genom bottenhöjning. Åtgärdad 2022.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 3 (2024):

1. Förankring av planerade åtgärder under projektår 4
2. Framtagande av underlag till prövningar under projektår 4

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 4 (2025):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Återställning av svämplan
    - Råån, Vallåkra, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av funktionella svämplan. Åtgärdad 2024.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 5 (2026):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Återställning av strömvatten
    - Råån, Raus, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställd naturlig basnivå för lugnflytande sträcka genom återställd bestämmande sektion. Åtgärden berör naturreservat. Åtgärdad 2026.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 6 (2027):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av strömvatten
    - Råån, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block och sten. Åtgärden berör Natura 2000 och naturreservat.
4. Återställning av strömvatten
    - Råån, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återställd naturlig basnivå för lugnflytande sträcka genom återställda bestämmande sektioner. Åtgärd berör Natura 2000 och naturreservat. Åtgärdsbeskrivning framtagen.

Planerad uppföljning

Biologisk uppföljning kan komma att utföras vid åtgärdade vattendragssträckor genom uppföljande elfisken. Resultat registreras i den nationella databasen *Svenskt elfiskeregister*, *SERS*. Hydrologisk

uppföljning kan komma att utföras i anslutning till återställda funktionella svämplan, med hjälp av nivåloggrar. Uppföljning ingår dock inte som avgränsade aktiviteter i detta projekt.

I samverkan med

Projektet kommer att ske i samverkan med berörda kommuner, fastighetsägare, fiskevårdsområden och vattenråd. Huvudmannaskap för åtgärder kommer att fördelas efter dialog med berörda parter.

Bilagor

Bilaga 1 – Projektområde

Bilaga 2 – Exempelbilder

Bilaga 1 – Projektområde

Bild: Kartan visar Rååns huvudavrinningsområde (röd avgränsing) samt aktuellt projektområde (rosa markering) för projektet Restaurering av Råån. Åtgärder planeras på olika platser inom projektområdet.

Bilaga 2 – Exempelbilder

ÅTGÄRDANDE AV VANDRINGSHINDER

Bild: Exempel på partiellt vandringshinder i form av en betongfördämning med kammartrappa (till höger i bild) i Rååns huvudfåra.

Bild: Exempel på ett åtgärdat vandringshinder vid Dämmemölla i Segesholmsån. Vandringshindret åtgärdades genom att anlägga en ramp av sten (s.k. överlöp) nedströms avsänkt betongtröskel.

ÅTERSTÄLLNING AV STRÖMVATTEN

Bild: Exempel på blockrensad strömsträcka vid Gantofta i Råån. Block och sten har tagits från fåran och lagts i rensvallar längsmed strandkanten.

Bild: Exempel på blockrestaurerad stömsträcka vid Gantofta i Råån. Block och sten har tagits från rensvallar längsmed strandkanten och lagts tillbaka i fåran.

ÅTERSTÄLLNING AV SVÄMPLAN

Bild: Exempel på återmeandrad sträcka vid Bauseröd i Hallabäcken, Vege å. En meandrande fåra har återställts och det tidigare rätad diket (längsmed trädridån till väster) har lagts igen.

Bild: Exempel på återställt svämplan vid Bauseröd i Hallabäcken, Vege å. En meandrande fåra har återställts och det tidigare rätad diket (till höger) har lagts igen.